

Groei stuipen

Volgens recente voorspellingen van de Wereldbank kunnen de rijke, geïndustrialiseerde landen in de komende tien jaar met gemiddeld 2,7% groeien. Voor de ontwikkelingslanden ligt een gemiddelde groei van 4,8% in het verschiet: Zuid- en Oost-Azië (China) groeien met resp. 5,3 en 7,6%, Latijns-Amerika met 3,4%, Oost-Europa met 2,7%, Sub-Sahara Afrika met 3,9% en het Midden-Oosten en Noord-Afrika met 3,8%¹. Als deze trends doorzetten, staat de wereld aan de vooravond van een gigantische economische expansie. De club van welvarende landen, die nu één miljard mensen omvat, wordt uitgebreid met landen in Azië, Zuid-Amerika en Oost-Europa die drie miljard inwoners tellen. Zo'n groeistuij zal niet probleemloos worden opgevangen. Waar zullen zich de knelpunten voordoen?

De eerste probleemkandidaat is de arbeidsmarkt. Velen in de rijke landen geloven dat het succes van de nieuw-opkomende concurrenten ten koste zal gaan van hun eigen welvaart. Zij vrezen dat produktie en werkgelegenheid wegvloeien naar derde-wereldlanden, die niet alleen over goedkope arbeid, maar in toenemende mate ook over kapitaal, westerse technologie en goed opgeleide arbeidskrachten beschikken. Dat zou in de oude industrielanden tot massawerkloosheid en sociale spanningen kunnen leiden. De vergissing is dat groei van de produktie in het ene land ten koste moet gaan van de produktie in een ander land. Maar groeiende exporten leveren ontwikkelingslanden het geld op om meer te importeren uit geïndustrialiseerde landen. Specialisatie en internationale handel strekken tot wederzijds voordeel, zoals we sinds Ricardo weten.

Dat neemt niet weg dat de rijke landen voor grote aanpassingsproblemen worden gesteld. Want niet iedereen gaat erop vooruit. De grote verliezers zijn de ongeschoolde werkers in de industrie. Hun banen verdwijnen, deels door verplaatsing van bedrijvigheid naar lage-lonenlanden, maar veel meer door de arbeidsbesparende technologische ontwikkeling die bedrijven in de geïndustrialiseerde landen concurrerend moet houden. Uit het artikel van Bosch en Elsendoorn in deze ESB blijkt dat de vraag naar laaggeschoolde arbeid in ons land in de afgelopen tien jaar dramatisch is gedaald. In andere OESO-landen heeft zich hetzelfde voorgedaan. Voor die groep helpt het niet dat tegelijk de vraag naar hoger opgeleiden is toegenomen. Blauwe-boordenwerkers met dertig dienstjaren in de industrie school je niet om tot logistiek manager of marketingadviseur. Voor hen moeten andere oplossingen worden gevonden.

De sterke groei van de investeringen in ontwikkelingslanden kan ook een internationale kapitaal-schaarste veroorzaken. Daardoor kunnen de reële rentevoeten oplopen en de groeperspectieven van geïndustrialiseerde landen worden aangetast. Het probleem van de wereldkapitaalschaarste wordt nog verergerd door de vergrijzing in ontwikkelde landen.

Die gaat immers gepaard met lagere particuliere besparingen en een groter beroep op collectief gefinancierde voorzieningen. De geijkte oplossing is om markten te laten werken. Voor een deel zullen hogere rentevoeten extra besparingen uitlokken. De hogere rente zal rijke landen ook dwingen om hun begrotingstekorten te verminderen. Voorts zouden de pensioenbesparingen in rijke landen voor een groter deel kunnen worden belegd in snelgroeiende economieën. Beleggingsvoorschriften die pensioenfondsen verbieden over de grenzen te investeren, belemmeren niet alleen de optimale allocatie van kapitaal, maar benadelen ook pensioengerechtigden die met een lager rendement genoeg moeten nemen.

De snelle groei van ontwikkelingslanden zal ook de vraag naar grondstoffen en energie vergroten. Dat kan de inflatie weer aanwakkeren, net nu die redelijk onder controle lijkt. De groei van de energieconsumptie in ontwikkelingslanden kan binnen twintig jaar tot een verdubbeling van het wereldenergieverbruik leiden. Hoewel de energiereserves groot genoeg zijn om dat op te vangen, kan zo'n stijging tot sterke prijsverhogingen leiden. Hier staat tegenover dat schaalvoordelen en scherpere internationale concurrentie de prijzen onder druk zullen zetten. Iedereen wordt gedwongen zo efficiënt mogelijk te produceren. Last but not least zal de inflatie worden bepaald door het tegenwicht dat monetair beleidsmakers tegen inflatie (verwachtingen) weten te bieden.

De snelle internationale groei zal ook het milieu extra belasten. In veel ontwikkelingslanden wordt nog onzorgvuldiger met het milieu omgesprongen dan in ontwikkelde landen. De laatstgenoemden hebben de problemen echter grotendeels veroorzaakt. Dat legt op hen de verplichting een grote bijdrage aan het oplossen van de milieuproblemen te leveren.

De internationale groei kan ten slotte tot politieke spanningen leiden. De machtsverhoudingen in de wereld zullen immers radicaal veranderen. China passeert de VS als 's werelds grootste economie, India en Indonesië overtreffen Duitsland en Frankrijk, en in de top-vijftien van grootste economieën staan negen landen die nu nog tot de derde wereld worden gerekend. Dergelijke verschuivingen dwingen tot aanpassingen van de internationale politieke verhoudingen. Die komen echter maar moeizaam tot stand (vergelijk de huidige spanningen in het IMF).

De komende decennia openen zich ongekende groeperspectieven. De groei kan echter met ernstige stuipen gepaard gaan. Regeringen van rijke landen doen er goed aan zich er nu al op in te stellen dat binnen één generatie de economische verhoudingen in de wereld aanzienlijk zullen zijn veranderd.

L. van der Geest

1. Zie: War of the worlds, A survey of the global economy, *The Economist*, 1 oktober 1994, waaraan veel van het bovenstaande is ontleend.